

Kaupunginorkesterille 1980-luku merkitsi jälleen eteenpäin menon aikaa. Orkesteria parinkymmenen vuoden ajan ansiokkaasti luotsannut Lauri Siimes muutti pois kaupungista ja häntä seurasi englantilainen Nicholas Smith. Jos Siimeksen aikana orkesteri muuttui harrastajapohjaisesta ammattimaiseksi, jäi Smithin tehtäväksi kehittää orkesteri täysimittaiseksi sinfoniaorkesteriksi. Ainoan ongelman on kuitenkin muodostanut kuinka ollakaan kaupungin budjetti, joka ei ole sallinut orkesterille ihan niin paljon soittajan vakansseja kuin mitä se olisi halunnut. Erityisesti jousisoittajia olisi haluttu enemmän. Esimerkiksi konserttimestarin virka oli 80-luvulla aika ajoin avoin, kunnes virkaan 1987 nimitettiin Esko Hilander ja samana vuonna myös soolosellistiksi Markus Kuikka, jotka molemmat ovat toimissaan vielä viidentoista vuoden jälkeenkin.

Jonkun verran muusikoitten määrä kuitenkin lisääntyi, sillä vuonna 1981 soittajia oli 31 ja vuosikymmenen lopulla jo 46. Myöskin Nicholas Smithin kapellimestarikaudella kaupunginorkesteri sai annoksen kansainvälistä leimaa. Yksi siihen suuntaan viittaava seikka oli se, että soittajistoon alkoi ilmestyä ulkomaista väkeä; englantilaisia viulisteja konserttimestari Nelson Stewartin ohella, ruotsalainen sellisti tai puolalainen lyömäsoittaja. Tavallaan palattiin sadan vuoden takaiseen tilanteeseen.

1980-luvun alkupuolella tilanne oli erityisen vaikea ja jouduttiin käyttämään orkesterin aiemmilta vuosikymmeniltä tuttua ratkaisua eli omien solistien käyttöä. Yleisön kannalta tämä ei liene ollut kovinkaan huono ratkaisu, sillä

uskollisesti se täytti torstai toisensa jälkeen kaupungintalon intiimin juhlasalin. Niinpä esimerkiksi toukokuun 1980 sinfoniakonsertissa orkesterin silloinen konserttimestari Juhani Tepponen soitti Mendelssohnin viulukonserton ja sellisti Markus Kuikka Saint Saënsin sellokonserton. Lokakuussa 1983 puolestaan pidettiin tuomiokirkossa Bach-konsertti, jonka johti konservatorion huilunsoiton lehtori Herbert Lindholm ja solisteina Bachin Brandenburgilaisissa konsertoissa esiintyvät mm. konserttimestari Petri Kaskela sekä huilistit Matti Kinnarinen ja Heimo Lehtola. Tai sitten Tsaikovskin Rokokoo-muunnelmat esittänyt orkesterin ruotsalaissyntyinen sellisti Peter Sandström, johon koko joukko musiikinopiskelijaneitosia oli hullaantunut .

Perinteisiin on kuulunut, että Kuopion viulukilpailun voittaja on saanut esiintyä piakkoin palkitsemisen jälkeen orkesterin sinfoniakonsertin solistina. Vuonna 1980 ensimmäisen sijan Pyry Mikkolan kanssa jakanut Kaija Saarikettu esitti saman vuoden lokakuussa Sibeliuksen viulukonserton johtajanaan kapellimestarin uraa aloitellut Osmo Vänskä. Bachin säveliä kuulijansa johdatti puolestaan Heimo Haitto. Bachia kuultiin toisen viulukonserton muodossa Igor Bezrodnyin esittämänä sinfoniakonsertissa, jonka kapellimestarina tuo monitaitoinen venäläisherra myös toimi. Vuonna 1983 ihastuttavassa Mozart-sarjassa kuultiin niin ikään viulumusiikkia, kun solistina oli viulukilpailun niin ikään palkintosijoille päässyt Manfred Gräsbeck, joka esitti viulukonserton nro5.

Tuossa samaisessa Mozart-sarjassa esiintyi muuten 6.10.1983 muuan nuori laulajatar Karita Mattila, jolle ennustettiin suurta tulevaisuutta. Jo kannuksensa hankkineita laulutaiteilijoita edustivat puolestaan syksyllä 1982 esiintyneet Taru Valjakka ja Tapani Valtasaari, jotka olivat Shostakovitshin 14. sinfonian solisteja. 23.10.1983 kokoontuivat Snellmanian juhlasaliin Jorma Hynnisen ja Ralf Gothonin ystävät, sillä siellä kuultiin Schubertin laulusarja Die Schöne Müllerin.

Kepeämpiäkään säveliä ei unohdettu. Maaliskuussa 1980 orkesteri konsertoi nimellä Panulan spelit , missä

Jorma Panulan johdolla esitettiin hänen säveltämiään kappaleita, joita oli tulkitsemassa myöskin laulajatar Irina Milan. Saman vuoden syyskuussa pidettiin viihdekonsertti, missä esiintyi solistina Karoly Garam, joka sekä lauloi että soitti instrumenttiaan selloa. Heikki Sarmannon tuotantoa puolestaan kuultiin 5.11.1981. Laulajattarena toimi Maija Hapuoja

Näin historiallisesta aikaperspektiivistä katsottuna Kuopion kaupunginorkesteri näyttää tarjonneen monelle kansainväliseenkin maineeseen nousseelle nuorelle suomalaiselle taiteilijakyvyille mahdollisuuden musisointiin Savon sydämessä. Niinpä vuoden 1981 kausiohjelmasta voimme löytää 23-vuotiaan kapellimestarilahjakkuuden Esa-Pekka Salosen nimen. Paria vuotta myöhemmin sinfoniakonserttia kuopiolaisyleisö sai tutustua Jukka-Pekka Saraste nimiseen johtajaan.

Yhä useampi kuopiolainen halusi hengittää kaupungin musiikkielämän aina vain raikkaimmaksi muuttuvia tuulia. Kaupungintalon juhlasali alkoi käydä ahtaaksi ja siirryttiin yliopistolle Snellmanian juhlasaliin. Siellä orkesteri konsertoi evakossa pari vuotta, kunnes vuosikymmenten unelma musiikille omistetusta rakennuksesta toteutui: musiikkikeskus valmistui 1985 Kallaveden rannalle vain kivenheiton päässä torista. Sinne sijoittuivat orkesteri harjoitustiloihin, konservatorio sekä Sibelius-akatemian kirkkomusiikkiosasto. Tilava ja akustiikaltaan huolellisesti suunniteltu (arkkitehti Alpo Halme) konserttisali tarjosi puitteet orkesterin esiintymisille sekä oopperalle ja pieni kamarimusiikkisali pienempiin musikaalisiin tilaisuuksiin.

Säveliä musiikkikeskuksessa

Musiikkikeskuksen vihkiäiset 5.9. 1985 olivat vuosikymmenen TAPAUS. Sulosäveliä soitettiin, puheita pidettiin ja kuohuvaislaseja kilisteltiin. Tätä historiallista tilaisuutta varten Kuopion kaupunki oli tilannut konservatorion apulaisrehtorilta Sakari Monoselta Sinfonian, josta säveltäjä jaksoi vielä seuraavanakin päivänä ottaa myhäilevän tyytyväisenä kiitoksia vastaan ja päälle päätteeksi vielä halasikin tuota ihailevaa nuorta naisopiskelijatarta

Uusi musiikkia varten suunniteltu rakennus mahdollisti entistä monipuolisemman musiikkitarjonnan. Sellaista kuultiin heti ensi viikkoina. Kuopion oratoriokuoro ja Mieskuoro Kuopio-Kvartetti yhdessä kaupunginorkesterin kanssa esittivät Beethovenin sinfonian nro 9. Aivan uudenlainen aluevaltaus orkesterin toiminnassa oli yhteiskonserttitoiminnan aloittaminen. Niinpä 24. syyskuuta saatiin kuulla harvinaista herkkua eli Mahlerin ensimmäinen sinfonia. Sen esittivät Kuopion kaupunginorkesterin kanssa Joensuun ja Jyväskylän kaupunginorkesterit.

Pientä murhettakin oli, sillä vuonna 1987 eli musiikkikeskuksen toisena kokonaisena toimintavuotena orkesterin kuulijamäärä pieneni peräti yhdeksän prosenttia. Onneksi heti seuraavana vuonna saatettiin kunnalliskertomukseen merkitä viiden prosentin lisäys. Ja vuonna 1988 kaupunginorkesterilla oli jo yleisöä 51 300 ja konsertteja 65. Keväällä käynnistettiin uutuuksena erityiset lastenkonsertit, jotka osoittautuivat menestykseksi. Esimerkiksi huhtikuun 1989 konsertin, jossa solisteina esiintyivät Eija Ahvo, Simo Salminen sekä Jukka Virtanen, mainoslauseena oli Lauluja lapsille ja lapsenmielisille.

Vuoden 1986 sinfoniakonserteissa kuultiin muun muassa Jaakko Ryhäsen tulkitsemia Verdin ooppera-aarioita sekä Olli Mustosen virtuoosista pianismia. Joulukuussa esitettiin tuomiokirkossa Bachin Jouluatorio I-III, jossa solisteina oli harvoin yhdessä kuultu duo: Soile Isokoski ja Monica Groop. Seuraavan vuoden yleisövähennyksen hyväksymistä enteilevästi orkesteri piti Espanjalaisen illan valtakunnallisen säästäväisyyspäivän juhlakonsertissa! Vuoden 1987 kuulijakato voi olla aistittavissa myös orkesterin ohjelmistosta, sillä se on hieman edellisvuoden ohjelmaa tavanomaisempi. Ulkomaisista tähdistä vieraili Pascal Devoyon, joka esitti Mozartin pianokonserton nro 22. Kotomaamme lahja maailman sellotaiteelle, Arto Noras, puolestaan tulkitsee Dvorakin

sellokonserton. Joulukuussa saatiin jälleen ihailta Lappeenrannan laulukilpailut vastikään voittanutta Soile Isokoskea. Teos oli kaupungissamme harvoin kuultu Haydnin oratorio Luominen.

Musiikkikeskus houkutteli vierailulle myös ulkomaisia orkestereita. Sitten vuoden 1981 pitkälle ehtinyt Esa-Pekka Salonen toi elokuussa 1986 kuninkaallisesti suojellun Philharmonia Orchestran, joka esitti Kuopiossa Brucknerin sinfonian nro 6. Saman vuoden joulukuussa saatiin vieraita naapurimaasta, kun Eestin Valtion Sinfoniaorkesteri vieraili johtajanaan Peeter Lilje ja solistinaan pianisti Kalle Randalu. Seuraavana syksynä kuultiin vuorostaan venäläistä musiikkia, jota esitti Moskovan filharmoninen orkesteri.

Vuonna 1989 kaupunginorkesterin kapellimestarina aloitti Pertti Pekkanen. Hänen kautensa alkoi vilkkaasti. Tammikuussa orkesteri esitti yhdessä Joensuun kaupunginorkesterin kanssa Shostakovitshin sinfonian nro 13 lisänimeltään Babi Jar . Solistina oli baritoni Mati Palm ja kuorona Mieskuoro Kuopio-Kvartetti. Saman säveltäjän 15. sinfonia kuultiin saman vuoden joulukuussa, jolloin Tom Krause lauloi Mahlerin monumentaalisen laulusarjan Kindertotenlieder . Todellinen tähtivierailukin koettiin, kun 13.6. oli suuri solistikonsertti, missä kuultiin kansainvälisen Mirjam Helin laulukilpailun voittajaa Dilberä.

Vuoden 1989 ohjelmaan kuului peräti kaksi orkesterivierailua. Toukokuussa kävi kylässä Atso Almilan johtama Tampereen kaupunginorkesteri solistinaan turkulaissyntyinen Manfred Gräsbeck. Aurajoen rannalta puolestaan matkaan lähti lokakuussa Turun kaupunginorkesteri. Oma orkesterimme taas asettui bussiin ilahduttaakseen kajaanilaisia musiikinystäviä. Ihan kotoisesti puolestaan esiinnyttiin sinfoniasarjan konsertissa 2.11. kun konserttimestari Esko Hilander, soolosellisti Markus Kuikka sekä oboen ja fagotin äänenjohtajien Pekka Parkkisen ja Timo Korhosen kera kokosivat taitonsa yhteen ja esittivät Haydnin Sinfonia Concertanten.

Samana kevään konserttiohjelman tervetulo kirjoituksessa orkesterin uusi kapellimestari Pertti Pekkanen kiteyttää kaupunginorkesterin sen hetkistä ja tulevaa ohjelmistolinjaa näin: - - - Ohjelmisto painottuu näkyvästi wieniläisklassikkojen sekä suomalaisen musiikin esittelyyn. - - - Tämä näyttää olleen orkesterin ohjelmiston kivijalka aina 1920-luvulta lähtien, jolloin siirryttiin pienimuotoisista orkesterikappaleista kokonaisiin sinfonioihin ja konserttoihin.

Oopperaa ja oratoriokuoro

1980-luvulla tuotettiin peräti kuusi oopperaa. Ensimmäinen oli vuoden 1982 Verdin Naamiohuvit. Tuo Kuopionkin perustajasta, Kustaa kolmannelta, kertova ooppera valittiin kaupunkimme 200-vuotisjuhlateokseksi. Teos, jonka päärooleissa olivat Antti Salmén kansallisoopperasta sekä kuopiolaisille tutut Pertti Rusanen ja Seija Mikkonen, sai varsin kiittävät arviot. Tapani Länsiö kirjoitti Rondossa, että Naamiohuvit täyttää kaikki ammatilliselle oopperalle asetettavat vaatimukset. - - - tapahtumat etenivät, pysähtyivät, kasaantuivat ja hajosivat visuaalisesti huolitellusti. Kuopion ennakkoluuloton työ on parasta mahdollista propagandaa oopperalle, musiikille, taiteelle. Helsingin Sanomien Olavi Kauko puolestaan antaa tunnustusta Kuopion oopperalle siitä, että pienimpiinkin rooleihin löytyy taitavia laulajia.

Vuosikymmenen toinen ooppera oli Smetanan keveä ja riemukas Myyty morsian, jossa oli hauskaa sekä tekijöillä että yleisöllä. Tšekkiläissävelien myötä Kuopion ooppera jätti jäähyväiset myöskin teatteritalolle, sillä jatkossa tultiin esittämään oopperat musiikkikeskuksella. Näin tapahtuikin jo heti seuraavana vuonna rakennuksen käyttöönotosta ja oopperaksi oli valittu Puccinin dramaattinen Tosca. Arvosteluissa todettiin, ettei kuopiolaista oopperaa enää voitu mitata maakuntaoopperan kriteerein. Moitteita sen sijaan tuli salin suunnittelusta, akustiikka oli niin hieno, että se salli laulajien loiston täydellisen esille tulon mutta paljasti myös armottomasti heikkoudet.

Keväällä 1987 esitettiin kuusi kertaa pienimuotoinen koko perheen ooppera Humperdinckin Hannu ja Kerttu. Solistit koostuivat konservatorion opettajista ja ammattiopiskelijoista ja kuoron muodosti Haapaniemen musiikkiluokkien nuorisokuoro. Samana vuonna Kuopiossa nähtiin myös toinen oopperaproduktio, Mozartin monumentaalinen Don Giovanni. Sen tehtiin yhdessä Helsingin Sibelius-akatemian oopperastudion kanssa eli solistit olivat akatemian opiskelijoita. 1980-luvun viimeinen ooppera oli niin ikään Verdiä, Rigoletto, nimiroolissa jälleen Pertti Rusanen. Gildana ja Herttuana vierailivat Kaisa Hannula ja Kimmo Lappalainen.

Kuopiolaisesta 1980-luvun musiikkielämästä ei voi puhua mainitsematta oratoriokuoroa. Sen alku juontaa 1970-luvulle, jolloin musiikinystävään yhdistyksessä ja erityisesti Lauri Siimeksen ajatuksissa syntyi idea kuorosta, joka esittäisi suuria kuoroteoksia yhdessä orkesterin kanssa ja samalla toimisi myös oopperan kuorona. Näin syntyi ooppera- ja oratoriokuoro, jota ovat johtaneet muun muassa Heikki Halme, Erkki Tuppurainen ja konservatorion Suonenjoen sivutoimipisteen johtaja Heikki Ritvanen. Oratoriokuoron myötä kaupunkiin syntyi useiksi vuosiksi uusi joulutraditio: Bachin Jouluoratorio. Tämän kirjoittajakin sai olla muutamana vuonna mukana laulamassa ja elämys oli joka kerta yhtä suuri, kun teoksen ensi tahdit helähtivät ääriään myöten täynnä olevassa tuomiokirkossa. Mainittakoon, että vuoden 1981 esityksen johti muuan nuori herra, joka tuli ensimmäisiin kirkkoharjoituksiin huolettomasti pohjalaisvillapaitaan ja lapikkaisiin sonnustautuneena. Tämän nuorukainen oli Suomen kansallisteatterin kapellimestari Atso Almila, joka sittemmin on tullut varsin tutuksi kuopiolaisyleisölle.

Myös muita kirkkoteoksia laulettiin ja niitä matkustettiin esittämään ympäristökuntiinkin. Palmusunnuntain konsertti oli toinen traditio, sen teos olikin jo vaihtelevampi. Händelin Messias-oratorio, jota kuopiolaiset olivat jo sen raskaudesta huolimatta oppineet kuuntelemaan, Mozartin ja Verdin Requemit olivat ohjelmassa myös. Bachilta esitettiin Johannes-passiota kuin Matteus-passiotakin. Jälkimmäistä esimerkiksi vuonna 1985, jolloin solistina kuultiin muuatta nuorta laulajatarta nimeltä Monica Groop. Kun hän oli harjoituksissa laulanut aariaansa Es ist vollbracht, seurasi hetken hiljaisuus, jonka kapellimestari Nicholas Smith rikkoi sanomalla: wonderful , ihanaa.

Mainittakoon, että tuomiokirkossa otettiin käyttöön vuonna 1986 uudet urut. Avauskonsertin piti professori Tauno Äikää, joka soitti muun muassa Vivaldi Bachin a-molliurukonserton. Uudet urut virkistivät luonnollisesti entisestäänkin kirkon musiikkielämää. Esimerkiksi vuonna 1980 aloitettuja kirkkomusiikkipäivistä tuli traditio, joita 80-luvulla pidettiin peräti neljät.

Viulukilpailusta uuteen musiikkikouluun

Viulukilpailuja pidettiin kolmet. Ensimmäiset heti vuonna 1980, jolloin ensimmäinen sija jaettiin siis Kaija Saariketun ja Pyy Mikkolan kesken Manfred Gräsbeckin ollessa kolmas. Vuoden 1985 kilpailun pääpalkinnon otti sangen demonisesti soittanut Jari Valo ja ohitti näin taidoillaan Ollitapio Lehtisen ja Manfred Gräsbeckin. Seitsemännen viulukilpailun jurylla (Fabian Dahlström (pj.), Matti Hirvikangas, Eeva Koskinen, Ollitapio Lehtinen, Erkki Palola, Igor Bezrodnyi, Diana Cummings ja Harald Thedeén) oli ankara ongelma. Antaako palkinto lahjakkaalle Pekka Kauppiselle vai niin ikään myöskin nerokkaasti soittavalle Kuusiston kuulun musiikkisuvun vain viisitoistakesäiselle vesalle Jaakolle. Niinpä kumpikin nuorukaisista sai 15 000 markkaa. Mainittakoon, että vuoden 1985 kilpailussa kokeiltiin sellaista uudistusta, että välierässä tuli soitettaman yksi viulukappale, joka oli sävelletty vuoden 1930 jälkeen.

Musiikinystävään yhdistykselle 1980-luku oli vilkasta aikaa. Vaikka sen ei tarvinnutkaan enää ylläpitää orkesteria, puuhaa riitti viulukilpailuissa ja oopperassa. 1970-luvun lopulla tuli tarpeelliseksi perustaa konservatorion lisäksi kaupunkiin toinenkin musiikin opetusta antava oppilaitos, sillä useat halukkaat jäivät vuosittain konservatorion

musiikkikoulun oven taakse. Niinpä jo syksyllä 1981 musiikinystävain musiikkikoulu saattoi aloittaa toimintansa Snellmanin koulun tiloissa rehtorinsa Kari Martikaisen johdolla 16 opettajan ja 150 opiskelijan voimin. Uusi koulu löysi heti paikkansa (vaikka fyysisesti saikin omat tilat vasta vuonna 1993) ja vuosikymmenen lopulla oppilaita oli lähes 300.

Musiikinystävain yhdistyksen toiminnasta puhuttaessa ei voi unohtaa Aino Tapanista, joka tuli yhdistyksen palvelukseen orkesterin kanslistiksi vuonna 1964. Vuosina 1968-1973 hän toimi orkesterin intendenttinä ja sittemmin kolmena vuosikymmenenä orkesterin taloudenhoitajana. Musiikinystävain yhdistyksessä hän on puolestaan hoitanut niin viulukilpailun kuin oopperankin käytännön järjestelyjä. Aino Tapanista voikin hyvällä syyllä sanoa musiikinystävain yhdistyksen ja kaupunginorkesterin äidiksi.

Sibelius-Akatemia Kuopioon ja konservatorion kuulumiset

Vuonna 1983 konservatorion kirkkomusiikkilinja muuttui musiikin kandidaatteja tuottavaksi Sibelius-akatemia koulutusyksiköksi. Johtajaksi tuli diplomiurkuri Erkki Tuppurainen lähes koko 70-luvun linjaa johtaneen Sakari Monosen siirryttyä konservatorion apulaisrehtoriksi. 1980-luvun loppuun mennessä kirkkomusiikkilinja ja akatemian koulutusyksikkö olivat kouluttaneet 207 kanttori-urkuriä ja 40 musiikin kandidaattia. Merkittävää on, että monet Kuopiosta valmistuneet ovat sijoittuneet työtehtäviin Itä- ja Pohjois-Suomeen ja lähes kaikki Kuopion seurakuntien kirkkomuusikoista ovat saaneet koulutuksensa täällä. Noin yksi kolmasosa ei ole sijoittunut seurakuntatyöhön, vaan esimerkiksi erilaisiksi musiikinopettajiksi. Vapaan taiteilijan urankin valinnoita löytyy. 1980-luvulla Kuopiossa kanttoreiksi opiskelivat sellaiset tulevat tähtitaiteilijat kuin Soile Isokoski ja Kalevi Kiviniemi

Konservatoriossa tapahtui heti vuosikymmenen alussa rehtorinvaihdos. Pitkäaikainen johtaja Pentti Karjalainen keskittyi pianonsoiton opetukseen ja uudeksi luotsiksi tuli musiikkilukion rehtori Heikki Halme. 1980-luvun eittämättä suurin tapahtuma oli uudet asianmukaiset tilat Kuopion uudessa musiikkikeskuksessa. 1987 aloitettiin puolestaan tanssinopettajien koulutus ja samoihin aikoihin uudistettujen musiikin ammattikoulutussuunnitelmien mukaisesti aloitettiin kouluttamaan entisten musiikkioppilaitoksen opettajien lisäksi orkesterimuusikkoja ja musiikinohjaajia. Uusia opettajia luonnollisesti tarvittiin, koska oppilaitten määrä edelleen lisääntyi. Suosituin aine oli kuten arvata saattaa piano, jota opettamaan tuli muun muassa Untamalan pariskunta Ella ja Jaakko, jotka paitsi ovat ahkeroineet opetustyössä ovat tulleet tunnetuiksi myös tiheään esiintyvänä pianisteina. Unohtaa ei sovi myöskään lehtori Anneli Korhosta, joka on vuodesta toiseen jaksanut tehdä musiikin historian suuret ja vähän pienemmätkin salaisuudet kiehtoviksi eri ikäisille ja tasoille opiskelijoille. Puhumattakaan pianisti Mikko Pasasesta, joka on saapunut paikalleen pianon tai flyygelin ääreen oli kysymys sitten ensimmäisen tason kurssitutkinnosta tai uuden oopperanproduktion harjoituksista.